

Mervi Vidgrén, rehtori, Savonia ammattikorkeakoulu

Lausunto

HE 191/2025 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi yliopistolain ja ammattikorkeakoululain muuttamisesta (yhden opiskeluoikeuden säännös)

Yhden opiskeluoikeuden säännön laajentamisesta on keskusteltu laajasti lain valmistelun aikana. Muutoksen tausta-ajatus on kiinnittää huomio koulutuksen kasautumiseen, joka on aito haaste. Siksi on perusteltua, että opiskelupaikka on tarjolla mahdollisimman monelle ilman korkeakoulututkintoa tai opiskelupaikkaa olevalle. Koulutustason noston tavoite yhdessä valtiontalouden haasteiden kanssa tekee priorisoinnin välttämättömäksi. Ammattikorkeakoulujen näkökulmasta muutos on kuitenkin marginaalinen.

Parhaillaan on tapatumassa yhtäaikaaisesti merkittäviä muutoksia korkeakouluopintoihin ja opiskelijoihin liittyen. Ensikertalaisuuden painottaminen sekä opiskelijavalinnassa että korkeakoulujen rahoituksessa, aikuiskoulutustuen lakkauttaminen, opiskelijatoimeentulon heikentyminen, korkeakoulututkinnon maksullisuuden mahdollistaminen avoimessa korkeakoulutuksessa ja opintosetelikokeilu. Näiden uudistusten yhteisvaikutusta koko koulutusjärjestelmään olisi pidemmällä aikavälillä syytä arvioida.

Varsinkin nuorten näkökulmasta yhtäaikaiset muutokset voivat näyttää kovin haasteellisilta. Olisi syytä pohtia miten samaan aikaan luomme nuorille tulevaisuususkoa. On vaikea arvioida millainen on monien samanaikaisten uudistusten vaikutus opiskelijoiden käyttäytymiseen. Myös nuorten hyvinvoinnin tukeminen kaikin keinoin on tärkeää. Korkeakouluihin hakeutumiseen liittyvä ohjauksen ja neuvonnan riittävydestä tulee huolehtia eri koulutusasteilla. Myös opiskelijavalintojen jatkuva kehittäminen on tärkeää.

Nuorten koulutuksen lisäksi huomio tulee kiinnittää jatkuvan oppimisen mahdollisuuksiin ja mahdollistaa alanvaihto myös suorittamalla toinen korkeakoulututkinto. Joissakin tapauksissa osaamiskokonaisuudet eivät ole riittävä työllistymisen väline. Suomi ei pienenä maana pärjää ilman vahvaa uudistuvaa osaamista ja työelämää uudistavaa tutkimusta.

Koulutustason nosto on tehtävissä, mutta se vaatii aikaa ja resursseja. Kasvavat tutkintotavoitteet ja vähenevä perusrahoitus on haaste korkeakouluille. Ammattikorkeakoulujen tutkinnon hinta on jo nyt puolittunut kymmenessä vuodessa ja suunta jatkuu edelleen alenevana. Samaan aikaan korkeakouluun tulee valmiuksiltaan yhä heterogeenisempia opiskelijoita.

Tällä hetkellä vain neljännes ammatillisen perustutkinnon opiskelijoista siirtyy seitsemän vuoden kuluessa valmistumisesta (ammatti)korkeakoulutukseen. On selvää, koulutustason noston 50-60% tavoitetta ei saavuteta ellei löydy ratkaisuja nimenomaan ammatillisen tutkinnon suorittaneiden valmiuksiin selviytyä korkeakouluopinnoista. Tällä hetkellä tähän ei ole haettu riittävästi ratkaisuja. Pilottiin tuleva opintoseteli ohjautuu pääsääntöisesti lukion suorittaneille hakijoille.

Ensikertalaisuuskiintiö on tilastojen valossa toiminut ja jonkin verran parantanut nuorten pääsyä korkeakoulutukseen. Mutta se on myös luonut paineita nuorille onnistua kerralla koulutuslavalinnassa. Ammattikorkeakoulut, ovat kykeneviä siihen, että opiskelijat siirtyvät korkeakoulun sisällä tutkinto-ohjelmasta toiseen. Ammattikorkeakoulut ovat mahdollistaneet sen omissa tutkintosäännöissään. Kuitenkin asiaa voisi tukea lainsäädännöllä, jotta se toimisi vieläkin vahvemmin. Tällä toimella on vaikutusta koko nuorten ikäluokkaan eikä muutos jäisi marginaaliseksi toimeksi.

Yhden opiskeluoikeuden sääntö lisää opiskelijan ohjaustarpeita sekä toisella asteella että korkea-asteella, jotta opiskelija ymmärtää uudistuksen

merkityksen. Opiskelija tarvitsee enemmän ohjausta myös ymmärtääkseen opiskelumahdollisuuksista. Opintojen personointi vaatii vahvaa opinto-ohjausta ja räätälöityjä ratkaisuja. Opintojen ohjaus muuttuu yhä kokonaisvaltaisemmaksi ja ennakoivammaksi ja vaatii selkeästi lisää resursseja.

Yhden opiskeluoikeuden sääntöön liittyvät tekniset ratkaisut ovat pitkällä, joten hallinnollisesti asiat hoitunevat korkeakouluissa. Alkuvaiheessa se vaatii kuitenkin merkittävästi työtä. Uutena elementtinä Opintopolku tulee tuottamaan sekä hakijalle hakuvaiheessa että korkeakouluille, kun hakija on vastaanottanut opiskelupaikan, tiedon päätettävistä opinto-oikeuksista.

On huomattava, että opiskeluoikeudesta luopumalla korkeakoulupaikka ei "palaudu uusiokäyttöön". Myöskään opettajien opetusresursseja ei vapaudu merkittävässä määrin. Uudistus tehostaa korkeakoulupaikkojen käyttöä, jolloin uusi suoritettu tutkinto on yhä useammin myös aidosti uusi opiskelija.

Korkeakoulutettujen määrän kasvattamisessa on keskeistä, että aloituspaikkoja lisätään pitkäjänteisesti eikä yksittäisinä kertasuorituksina. Korkeakoulutettujen määrästä keskusteltaessa on samaan aikaan pidettävä huoli laadusta ja siitä, että työelämään siirtyy korkeakoulujen hyvinvoivat opiskelijat.

Kannatan esitettyä lakimuutosta, mutta samaan aikaan esitän huoleni korkeakouluhenkilöstön hyvinvoinnista. Korkeakoulujen tutkintotavoitteiden kasvattaminen vaatii taloudellisia resursseja. Ammattikorkeakoulut ovat huolissaan työelämäläheisen korkeakoulutuksen laadusta. Korkeakouluille osoitettu rahoitus ja määrälliset tavoitteet tulee olla samaan aikaan keskustelussa ja niissä on syytä huomata yhä heterogeenisempi korkeakoulu ja määrältään kasvavaa korkeakouluopiskeijajoukkoa.

